

NOTĂ DE POZIȚIE

Tarife mai mari, profituri record și transparență limitată. Ce întrebări ridică noua solicitare de majorare a prețului la gaze?

1. Context

Solicitarea depusă de **S.A. Energocom** către Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE) privind majorarea tarifului reglementat la gazele naturale de la **14,42 lei/m³** la **20,93 lei/m³**, ceea ce reprezintă o creștere de peste **45%**, redeschide una dintre cele mai importante dezbateri economice din Republica Moldova: cât de justificat este prețul pe care îl plătesc consumatorii și cât de transparent este mecanismul prin care acesta este format.

Potrivit Energocom, ajustarea este determinată de creșterea costurilor de achiziție a gazelor naturale. Compania argumentează că prețul mediu de achiziție inclus în tariful actual este de **404,24 euro/1000 m³**, în timp ce pentru perioada următoare estimează un cost de aproximativ **623,54 euro/1000 m³**. În lipsa ajustării tarifelor, compania susține că ar putea înregistra pierderi financiare. Explicația este una economică și, într-o piață volatilă, nu poate fi ignorată. Totuși, orice solicitare de majorare a tarifelor trebuie analizată în contextul rezultatelor financiare ale companiei, al gradului de transparență privind achizițiile de gaze și al modului în care este construit prețul final plătit de consumatori.

Într-un sector strategic precum cel energetic, încrederea publicului nu poate fi construită doar prin anunțarea unor noi majorări de tarif. Ea trebuie fundamentată pe transparență, predictibilitate și posibilitatea verificării independente a tuturor componentelor care formează prețul final.

2. Profitul record al Energocom și întrebările pe care le ridică

Anul trecut, **S.A. Energocom** a devenit cea mai mare companie din Republica Moldova după cifra de afaceri, raportând venituri de aproximativ **14,9 miliarde lei** și un **profit net de aproximativ 793 milioane lei**.

Este important de precizat că profitul contabil al unei companii într-un exercițiu financiar nu garantează automat că și anul următor aceasta va înregistra aceleași rezultate. Piața gazelor naturale este una dintre cele mai volatile piețe din Europa, iar costurile de achiziție pot varia semnificativ într-un interval scurt de timp.

Cu toate acestea, există o întrebare legitimă pe care opinia publică are dreptul să o adreseze. Dacă în anul precedent compania a înregistrat un profit net de aproape **800 milioane lei**, în ce măsură acest rezultat financiar poate contribui la absorbția unei părți din noile costuri, fără ca întreaga povară să fie transferată asupra consumatorilor printr-o majorare de peste 45% a tarifelor?

Această întrebare nu contestă dreptul unei companii de stat de a funcționa eficient și de a obține profit. Ea urmărește însă să clarifice dacă toate opțiunile de optimizare financiară au fost analizate înainte de a solicita populației și mediului de afaceri un efort financiar suplimentar.

3. Lipsa de transparență în procesul de achiziție a gazelor

În ultimii ani, unul dintre cele mai controversate subiecte din sectorul energetic a fost lipsa de transparență privind achizițiile de gaze naturale.

Timp de aproximativ un an, prețul de achiziție al gazelor naturale nu a fost făcut public. Explicația oferită de autorități a fost că divulgarea acestor informații în timpul negocierilor ar fi afectat poziția comercială a Republicii Moldova și ar fi permis traderilor să își adapteze ofertele. Acest argument poate fi justificat pe durata negocierilor. Totuși, după finalizarea achizițiilor și încheierea contractelor, interesul public prevalează. Gazele naturale sunt achiziționate din bani care, direct sau indirect, provin de la consumatori și din resurse publice. În aceste condiții, transparența nu mai reprezintă doar o alegere administrativă, ci o obligație față de cetățeni.

Lipsa informațiilor complete a generat numeroase speculații și controverse în spațiul public. În acest context a apărut și afirmația potrivit căreia Republica Moldova ar fi plătit, în ultimii trei ani, cu aproximativ **544 milioane de dolari** mai mult decât media Uniunii Europene pentru achiziția gazelor naturale. Indiferent dacă această afirmație este corectă sau nu, ea trebuie clarificată prin date oficiale și printr-o metodologie transparentă. Dacă informația este eronată, autoritățile trebuie să demonstreze acest lucru. Dacă este corectă, cetățenii au dreptul să afle de ce Republica Moldova a achitat un cost mai mare decât alte state europene și care au fost factorii care au determinat această diferență.

4. Cum explică ANRE formarea prețului gazelor

În urma numeroaselor întrebări apărute în spațiul public, ANRE a explicat modul de formare a prețului reglementat pentru gazele naturale.

Potrivit instituției, prețul final nu reprezintă doar costul gazului cumpărat, ci este alcătuit din mai multe componente.

Structura actuală este următoarea:

- **Costul de achiziție al gazelor naturale** – 9.381 lei/1000 m³ (aproximativ 60%);
- **Serviciul de transport** – 254 lei/1000 m³ (aproximativ 2%);
- **Serviciul de distribuție** – 4.401 lei/1000 m³ (aproximativ 28%);
- **Cheltuielile furnizorului** – 625 lei/1000 m³ (aproximativ 4%);
- **Rentabilitatea furnizorului** – 90 lei/1000 m³ (sub 1%);
- **Devierile tarifare** – 750 lei/1000 m³ (aproximativ 5%).

La prima vedere, această structură pare suficient de clară. În realitate însă, analiza fiecărei componente ridică mai multe întrebări decât oferă răspunsuri.

5. Costul de achiziție – cea mai mare componentă și cea mai puțin transparentă

Potrivit explicațiilor ANRE, costul de achiziție de **9.381 lei/1000 m³** reprezintă media ponderată a tuturor achizițiilor realizate pe parcursul perioadei de reglementare. Instituția explică faptul că indicele **TTF** din Olanda este doar un indicator de referință și că prețul efectiv al gazelor poate diferi în funcție de contractele comerciale, de perioada în care au fost efectuate achizițiile și de costurile logistice. ANRE mai precizează că în această componentă sunt incluse și costurile aferente transportului gazelor din regiunea de achiziție până la livrarea acestora în sistemul național de transport al Republicii Moldova. Explicația este corectă din punct de vedere tehnic. Problema apare însă în momentul în care se încearcă verificarea independentă a acestor costuri. ANRE publică doar suma finală – **9.381 lei/1000 m³** – fără a prezenta structura acesteia.

Astfel, nu este posibil de verificat:

- la ce curs valutar a fost calculat costul mediu;
- cât reprezintă efectiv prețul gazului cumpărat;
- cât reprezintă costurile transportului internațional;
- cât costă rezervarea capacităților de transport;
- cât reprezintă costurile de stocare;
- ce valoare au premium-urile comerciale plătite traderilor;
- dacă în această componentă sunt incluse și alte costuri logistice sau financiare.

Toate aceste elemente sunt incluse în cei **9.381 lei/1000 m³**, însă ele nu sunt prezentate separat în documentele publice.

Această lipsă de detaliu face imposibilă verificarea independentă a celei mai importante componente a tarifului. Mai mult, ea face imposibilă și o comparație obiectivă cu alte state europene. Dacă Republica Moldova achiziționează gaze la un preț competitiv, acest lucru ar trebui demonstrat prin date. Dacă diferențele față de alte state sunt determinate de costurile de transport, de rezervarea capacităților sau de alte servicii logistice, și aceste informații ar trebui prezentate public. În lipsa unei asemenea defalcări, consumatorii sunt nevoiți să accepte o cifră finală fără posibilitatea de a înțelege modul în care aceasta a fost construită.

6. Distribuția – aproape o treime din factura consumatorului

Dacă analiza costului de achiziție ridică întrebări privind transparența, componenta de **distribuție** ridică întrebări privind structura costurilor.

Potrivit ANRE, distribuția reprezintă **4.401 lei/1000 m³**, adică aproximativ **28%** din prețul final plătit de consumator. Prin comparație, transportul gazelor naturale prin sistemul național costă

doar **254 lei/1000 m³**, reprezentând aproximativ **2%** din prețul final. Cu alte cuvinte, **distribuția este de aproximativ 17 ori mai scumpă decât transportul.**

ANRE explică această diferență prin faptul că distribuția presupune întreținerea rețelelor locale, intervenții în caz de avarie, racordarea consumatorilor, verificarea instalațiilor, evidența consumului și dezvoltarea infrastructurii. Explicația este logică și reflectă specificul activității de distribuție. Totuși, la fel ca în cazul costului de achiziție, informațiile publice nu permit verificarea modului în care este format acest cost.

Nu este cunoscut:

- cât reprezintă salariile personalului;
- cât reprezintă cheltuielile administrative;
- cât reprezintă amortizarea infrastructurii;
- cât reprezintă investițiile incluse în tarif;
- cât reprezintă pierderile tehnologice admise de ANRE;
- cât reprezintă rentabilitatea operatorilor de distribuție.

Consumatorului i se comunică doar suma finală – **4.401 lei/1000 m³** – fără posibilitatea de a înțelege modul în care aceasta este construită. În lipsa unei asemenea defalcări, este imposibil de evaluat dacă această componentă reflectă exclusiv costuri necesare și justificate sau dacă există elemente care pot fi optimizate.

7. Cui aparțin, de fapt, rețelele de distribuție?

Una dintre cele mai puțin discutate probleme din sectorul gazelor naturale privește chiar proprietatea asupra infrastructurii de distribuție. În percepția publică există ideea că operatorii de distribuție sunt și proprietarii rețelelor prin care livrează gazele naturale. Datele Ministerului Energiei arată însă o situație mult mai complexă.

Potrivit ministerului:

- doar aproximativ **35,4%** din rețelele de distribuție sunt în proprietatea întreprinderilor de gaze;
- aproximativ **60,2%** aparțin altor proprietari;
- aproximativ **4,4%** sunt rețele fără proprietar identificat.

Mai mult, din rețelele exploatate de operatorii de distribuție:

- aproximativ **44,9%** aparțin persoanelor fizice;
- aproximativ **41,9%** aparțin autorităților publice locale;
- aproximativ **13,3%** aparțin persoanelor juridice.

Aceste date schimbă semnificativ perspectiva asupra componentei de distribuție. Dacă o mare parte din infrastructură nu aparține operatorilor de distribuție, atunci apare o întrebare firească:

Cum sunt tratate aceste active în metodologia tarifară?

Mai exact:

- pentru ce active se calculează amortizarea?
- pentru ce active se acordă rentabilitate?
- sunt incluse în baza activelor reglementate (Regulatory Asset Base – RAB) și rețelele construite din bani publici sau din investițiile cetățenilor?
- dacă da, în ce condiții?

Aceste întrebări sunt importante deoarece metodologia ANRE permite recuperarea investițiilor și acordarea unei rentabilități asupra activelor recunoscute în baza activelor reglementate. În documentele publice nu există însă suficiente informații care să permită înțelegerea modului în care sunt tratate rețelele care nu aparțin operatorilor. În condițiile în care aproape o treime din factura consumatorului reprezintă distribuția, această clarificare este una de interes public.

8. Devierile tarifyare – costurile trecutului plătite în prezent

O altă componentă importantă a tarifului este reprezentată de **devierile tarifyare**, în valoare de aproximativ **750 lei/1000 m³**. Acestea reprezintă diferențele dintre costurile estimate și costurile efectiv suportate într-o perioadă anterioară. Practic, consumatorii achită astăzi costuri generate de evoluțiile din trecut. Din punct de vedere economic, un asemenea mecanism poate fi justificat pentru a evita șocuri financiare asupra furnizorilor.

Totuși, și această componentă ridică întrebări legitime.

Care este metodologia exactă prin care sunt calculate devierile?

Pe ce perioadă sunt recuperate?

Ce măsuri au fost întreprinse pentru a reduce acumularea unor asemenea diferențe în viitor?

Aceste informații sunt importante deoarece aproximativ **5% din factura consumatorului** nu reprezintă consumul curent, ci recuperarea unor costuri istorice.

9. Transparența nu înseamnă publicarea unui singur număr

Probabil cea mai importantă concluzie care rezultă din analiza documentelor publice este că **transparența nu înseamnă publicarea unei valori finale**.

Astăzi consumatorului i se comunică:

- costul de achiziție este **9.381 lei/1000 m³**;
- distribuția costă **4.401 lei/1000 m³**;
- transportul costă **254 lei/1000 m³**.

Aceste informații nu sunt suficiente pentru a vorbi despre transparență deplină. Transparență înseamnă că orice economist, auditor, expert în energie, jurnalist sau cetățean interesat poate verifica modul în care fiecare componentă a fost calculată. Poate urmări metodologia. Poate înțelege ipotezele utilizate. Poate verifica dacă fiecare cost este justificat. În forma actuală, documentele publice nu permit o asemenea verificare. Consumatorul cunoaște rezultatul final, însă nu și elementele care au condus la acel rezultat. Într-un domeniu strategic precum energia, transparența trebuie să însemne mai mult decât publicarea unui preț final. Ea trebuie să permită verificarea independentă a întregului mecanism de formare a tarifelor.

Concluzii

Mișcarea Civică „Construim Încredere” nu exclude necesitatea ajustării tarifelor, atunci când costurile de achiziție cresc. Însă această necesitate trebuie argumentată sub toate aspectele și nu exclude obligația autorităților și a companiilor de stat de a asigura un nivel ridicat de transparență. Din analiza informațiilor publice rezultă că cele mai importante componente ale tarifului – costul de achiziție și distribuția – nu sunt prezentate într-un mod suficient de detaliat pentru a permite o verificare independentă. În același timp, există întrebări legitime privind modul în care sunt tratate activele de distribuție care aparțin autorităților publice locale, persoanelor fizice și juridice, precum și privind structura costurilor incluse în tariful de distribuție. În lipsa unor răspunsuri clare la aceste întrebări, orice nouă majorare a tarifelor riscă să fie percepută de societate ca insuficient justificată, chiar și în situația în care ea are o bază economică reală.

Solicitări

Având în vedere impactul major al tarifelor la gaze asupra populației și economiei Republicii Moldova, solicităm autorităților competente:

1. Publicarea defalcării complete a costului de achiziție de **9.381 lei/1000 m³**, inclusiv:

- prețul efectiv al gazului;
- costurile transportului internațional;
- costurile rezervării capacităților;
- costurile de stocare;
- premium-urile comerciale;
- alte costuri logistice și financiare.

2. Publicarea structurii complete a costului de distribuție de **4.401 lei/1000 m³**, cu evidențierea:

- salariilor;
- cheltuielilor administrative;
- amortizării;
- investițiilor;
- pierderilor tehnologice;

- rentabilității recunoscute operatorilor.
3. Publicarea metodologiei complete privind calcularea bazei activelor reglementate (RAB), inclusiv modul în care sunt tratate rețelele aflate în proprietatea autorităților publice locale, persoanelor fizice și juridice.
 4. Publicarea ratei rentabilității reglementate (WACC) aplicate operatorilor și fundamentarea economică a acesteia.
 5. Publicarea metodologiei utilizate pentru compararea costurilor de achiziție ale Republicii Moldova cu cele din alte state europene.
 6. Publicarea anuală a unui raport detaliat privind structura tuturor componentelor tarifului reglementat, într-un format care să permită verificarea independentă de către experți, mediul academic, societatea civilă și mass-media.
- Într-un domeniu strategic precum energia, transparența nu reprezintă doar o obligație administrativă. Ea este o condiție esențială pentru consolidarea încrederii publice și pentru fundamentarea unor decizii tarifare credibile, verificabile și justificate.